

Patrycja Madał¹

Dzieciobójstwo – spojrzenie z perspektywy prawnej i psychologicznej

Streszczenie

Dzieciobójstwo nie jest zjawiskiem nowym. Towarzyszy ono ludzkości od początku jej istnienia. Jego ocena, jak i unormowanie w systemie prawnym, zmieniało się wraz z rozwojem społeczeństwa. Tym bardziej zaskakujący jest aktualny problem z konstrukcją art. 149 k.k., jak i kompleksowym zrozumieniem motywacji kobiet zabijających swoje dzieci, co znajduje swoje odzwierciedlenie w treści tego przepisu prawa.

Artykuł stanowi próbę spojrzenia na przestępstwo dzieciobójstwa w sposób interdyscyplinarny – prawniczo-psychologiczny i uzasadnienia, dlaczego art. 149 k.k. powinien zostać zmieniony, bądź usunięty z kodeksu karnego.

Słowa kluczowe

Dzieciobójstwo, neonaticide, infanticide, matka, wpływ przebiegu porodu.

1. Krótki zarys historyczny dzieciobójstwa

Dzieciobójstwo było bardzo powszechne w czasach starożytnych. W Indiach występowała selekcja nowo narodzonych dzieci ze względu na płeć. Zabijano dziewczynki, które traktowano jako dodatkowy ciężar rodziny². Podobne praktyki spotykane były także w Chinach³. Z kolei

---

¹ Patrycja Madał, asystent prokuratora w Prokuraturze Okręgowej w Katowicach, prawnik, psycholog, biotechnolog.

² J. Brzezińska, Dzieciobójstwo. Aspekty prawne i etyczne, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 120.

³ J. Heitzman *et al.*, Infanticide or murder in a forensic psychiatric assessment – a case study. 5-fold infanticide – the search of psychopathology, *Psychiatria Polska* 2013, nr 67 (3), s. 542.

w starożytnej Grecji i Rzymie zabijano dzieci niepełnosprawne⁴. Często nie było to zabójstwo bezpośrednie. Rodzice zostawiali noworodki z dala od domu. Najczęściej dzieci te były zabijane przez dzikie zwierzęta. W niektórych cywilizacjach były one traktowane jako kara od bogów wobec rodziny, która źle prowadzi swoje życie⁵. W Japonii dziewczynki, które również były traktowane jako dodatkowy ciężar rodziny, najczęściej były topione⁶. W bardzo wielu cywilizacjach ojciec miał całkowitą kontrolę i decyzyjność nad życiem całej rodziny. W Japonii po narodzinach dziecka zawsze pytano go, czy chce je zatrzymać. Jeśli odmówił, dzieciom takim przykładano do twarzy materiał nasączony wodą i zabijano je⁷. Podobny system panował w tym czasie w Grecji. Ojciec mógł w dowolnym momencie życia zabić swoje dzieci traktowane jako przedmiot jego własności⁸. W Grecji panowała całkowita aprobatą zabijania dzieci ułomnych. Identyczny system występował także w dawnym Rzymie. Tam również rodzice mogli swobodnie decydować o życiu swoich dzieci⁹. Wyjątek stanowiła Sparta – miasto-państwo starożytnej Grecji, w której nacisk kładziono na zapewnienie jej sił wojskowych, co skutkowało zmianą w postrzeganiu noworodków, które nie były traktowane jako ekonomiczny ciężar dla swojej rodziny¹⁰. W czasach starożytnych istniał także inny proceder związany z dzieciobójstwem. Prowadzono wtedy bowiem rytualne zabójstwa dzieci poprzez ich spalenie w ramach kultu religijnego, a proceder ten miał być zainicjowany przez Fenicjan. Ofiary takie składano z dzieci dobrowolnie wydanych przez rodziców, jak i zdobywanych w kolejnych podbojach, a ich celem było zadośćuczynienie bóstwu lub też prośbą o jego stawiennictwo¹¹.

Wraz z rozwojem cywilizacji zaczęło zmieniać się tak podejście społeczne do dzieciobójstwa, jak i jego formy oraz motywacja rodziców do zabijania swoich dzieci. Początkowo główną motywacją było pozbycie się ciężaru w postaci dziewczynek i dzieci niepełnosprawnych, czy kontrola

⁴ *Ibidem*, s. 542.

⁵ S. Pitt, E. Bale, Neonaticide, Infanticide and Filicide: A Review of the Literature, *Bull Am Acad Psychiatry Law* 1995, nr 23 (3), s. 376.

⁶ *Ibidem*, s. 376.

⁷ *Ibidem*, s. 376.

⁸ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...*, s. 118.

⁹ D. Chwiałkowski, A. Gałęska-Śliwka, Przeprowadzenie dzieciobójstwa na tle przesłanki „wpływ przebiegu porodu”, *Prokuratura i Prawo* 2021, nr 12, s. 6.

¹⁰ R. Feen, The Historical Dimensions of Infanticide and Abortion: The Experience of Classical Greece, *The Linacre Quarterly*, Vol. 51 (3), s. 248–249.

¹¹ J. Wilk, „Przeprowadzenie przez ogień” – ofiara z dzieci w czasach Starego Testamentu, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, s. 5–7.

liczebności rodzin. Później motywacją staje się chęć uratowania honoru, brak środków do życia czy brak wsparcia ze strony partnera i rodziny. Zmiany społeczne i rozwój społecznej świadomości zachodził stosunkowo wolno i można go prześledzić za pomocą przepisów prawa obowiązujących w poszczególnych epokach.

2. Zarys historyczny przepisów prawnych regulujących dzieciobójstwo

Pierwszym aktem prawnym, w którym potraktowano dzieciobójstwo w kategoriach przestępstwa był *Codex Theodosianus* wydany w 438 roku w Rzymie¹². Zakazano w nim porzucania dzieci i zabijania ich, a złamanie tego zakazu groziło karą śmierci. Przepis ten był jedynie atrapą – nie był egzekwowany i nie spełniał swojej funkcji.

W epoce średniowiecza, zgodnie z *Constitutio Criminalis Carolina* z 1532 roku dzieciobójstwo karane było przez zakopanie sprawcy żywcem, czy poddanie karze worka, która polegała na umieszczeniu zabójcy w skórzanym worku z małpą, kogutem, psem lub wężem, gdzie umierała w męczarniach. Czasami worki te dodatkowo zatapiano^{13, 14}.

Z kolei w XIX wieku dzieciobójstwo zaczęło być ujmowane jako morderstwo w typie uprzywilejowanym, ze względu na wszystkie czynniki wpływające na sprawców tego czynu¹⁵.

Analizując stan prawny w prawie polskim, stwierdzić należy, iż pierwsze przepisy silnie czerpały z Caroliny. Zmianie uległy jedynie kary, zróżnicowane ze względu na pochodzenie matki. Kobiety z rodów szlacheckich podlegały karze miecza, natomiast kobiety niżej urodzone zakopywano żywcem, czy topiono¹⁶. W Statucie Litewskim z 1529 roku za dzieciobójstwo przewidziane były bardzo łagodne kary, co tłumaczy się wpływem religii¹⁷. Karą za to przestępstwo było „rok i sześć niedziel na zamku naszym siedzieć w wieży. A wysiedziawszy rok i sześć niedziel, ma jeszcze do roku czterokroć przy cerkwi, przy kościele, jakiego kto nabożeństwa jest pokutować i wyznawać jawnie grzech swój przed wszyst-

---

¹² J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...*, s. 126–127.

¹³ *Ibidem*, s. 130.

¹⁴ J. Heitzman *et al.*, *Infanticide...*, s. 542.

¹⁵ *Ibidem*, s. 542–543.

¹⁶ Z. Zdrójkowski, *Praktyka kryminalna Jakuba Czechowicza: jej źródła i system na tle rozwoju współczesnego prawa karnego zachodniej Europy*, Toruń 1949, s. 85.

¹⁷ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...*, s. 153.

kiemi ludźmi zebrania chrześcijańskiego”¹⁸. Łagodniejsze kary zaczęły pojawiać się w Polsce na przełomie XVII i XVIII w. Karą za zabicie dziecka nieślubnego było 10–20 lat pozbawienia wolności, natomiast za zabójstwo dziecka pochodzącego z małżeństwa przewidywano wyższe kary¹⁹. Z kolei w XIX wieku zmieniło się definiowanie dzieciobójstwa w Polsce. W 1818 roku wydany został Kodeks Karzący Królestwa Polskiego, który za zabicie dziecka przewidywał karę dożywotniego pozbawienia wolności, przy czym w przypadku zabicia dziecka nieślubnego wymiar kary był obniżony. Łagodniej karano również dzieciobójstwo dokonane poprzez opuszczenie dziecka²⁰.

Następnie w 1848 roku w życie wszedł Kodeks Kar Głównych i Poprawczych, który wprowadził podział na dzieciobójstwo rozmyślne i nierozmyślne, przy czym typ nierozmyślny był karany znacznie łagodniej²¹. Zgodnie z treścią przepisów tego kodeksu za dzieciobójstwo groziły ciężkie roboty w zakładach fabrycznych, a przy dzieciobójstwie nierozmyślnym sprawców osiedlano w Guberniach Syberyjskich²². Łagodniej karano dzieciobójstwo polegające na opuszczeniu noworodka. W takiej sytuacji dzieciobójczyniom groziło umieszczenie w domu poprawczym na okres od 3 do 6 lat.

Duża zmiana tak w stronie przedmiotowej, jak i podmiotowej nastąpiła w 1932 roku, kiedy w życie wszedł nowy kodeks karny. Dzieciobójstwo było uregulowane w art. 226. Znamiona tego przestępstwa wypełniała matka, która zabiła dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu. Było to po raz pierwszy odwołanie do stanu psychicznego rodzącej kobiety. Warto zwrócić uwagę, że podmiotem tego przepisu była wyłącznie matka, przedmiotem przestępstwa jedynie nowo narodzone dziecko, a samo zabójstwo musiało nastąpić w okresie porodu i pod jego wpływem²³.

W kodeksie karnym z 1969 roku²⁴ treść przepisu dotyczącego dzieciobójstwa była identyczna – nie wprowadzono żadnych zmian, choć warto zauważyć, iż w jednym z projektów tego kodeksu postulowano, aby regulacja uzyskała brzmienie „Matka, która zabija swoje dziecko w okresie porodu, bądź pod wpływem jego przebiegu, bądź pod wpły-

¹⁸ S. Boduszyński, *O zabójstwie: ze strony teorii i prawodawstw obowiązujących*, Warszawa 1871, s. 206–207.

¹⁹ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...*, s. 158–159.

²⁰ D. Chwiałkowski, A. Gałęska-Śliwka, *Przestępstwo...*, s. 9–10.

²¹ J. Brzezińska, *Dzieciobójstwo...*, s. 161.

²² *Ibidem*, s. 161.

²³ *Ibidem*, s. 163.

²⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.

wem szczególnie trudnych warunków osobistych, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10²⁵.

W obecnie obowiązującym kodeksie karnym z 1997 roku przestępstwo dzieciobójstwa uregulowane w art. 149 k.k. pierwotnie miało brzmienie „Matka, która zabija noworodka pod wpływem silnego przeżycia związanego z przebiegiem porodu, znacznym zniekształceniem dziecka lub ze szczególnie trudną sytuacją osobistą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”²⁶. Jak widać zakres przepisu został znacznie poszerzony w stosunku do unormowania w kodeksie karnym z 1969 roku, przy równoczesnej eliminacji nazwy „okres porodu”. Natychmiast pojawiają się problemy interpretacyjne przez użycie w art 149 k.k. takich słów jak „silne”, „znaczne zniekształcenie”, „szczególnie trudne”, czy „noworodek”. Powstaje pytanie, jaka jest granica między zniekształceniem, a znacznym zniekształceniem? Kiedy sytuacja życiowa jest trudna, a kiedy szczególnie trudna? Trudności w zastosowaniu tego rodzaju określeń przedstawiał Maciej Tarnawski wskazując na duże ryzyko odmiennych interpretacji przepisów przez sądy oraz brak spójnego orzecznictwa w przypadku tego typu zwrotów wartościujących²⁷. Równie duży problem wyniknął z użycia w tym przepisie słowa „noworodek”, które rozumiane jest jako dziecko do 28 dnia życia. A zatem takie ujęcie przepisu pozwoliłoby także na zabójstwo dziecka zniekształconego poza okresem porodu aż do 28 dnia jego życia²⁸. Wszystkie te wątpliwości doprowadziły do nowelizacji, która weszła w życie 7 sierpnia 1999 r. i obecnie przepis ten ma następujące brzmienie: „Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”²⁹.

3. Analiza art. 149 k.k. w obecnym jego brzmieniu

W obecnym brzmieniu art. 149 k.k., dzieciobójstwo jest przestępstwem skutkowym, które może być dokonane tak w formie działania, jak i zaniechania i dotyczy jedynie działania matki. Jeśli dokonane jest w formie działania, to mamy do czynienia z dzieciobójstwem czynnym.

---

²⁵ Dz. U. Nr 60 poz. 517.

²⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553.

²⁷ M. T a r n a w s k i, Zabójstwa uprzywilejowane w ujęciu polskiego prawa karnego, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1981, s. 23–24.

²⁸ A. M a r e k, Prawo karne, Warszawa 2007, s. 436.

²⁹ Ustawa z dnia 8 lipca 1999 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o zawo-dzie lekarza, Dz. U. Nr 64, poz. 729.

Dzieci najczęściej zabijane są przez: uduszenie, rozbitcie główki, utopienie, zadawanie ran ciętych i kłutych, otrucie lub czynne porzucenie³⁰. Jeżeli natomiast przestępstwo to jest dokonane z zaniechania, to mamy do czynienia z dzieciobójstwem biernym, kiedy matka mając świadomość konsekwencji, nie udziela nowo narodzonemu dziecku pomocy, co bezpośrednio prowadzi do jego śmierci³¹.

Przedmiotem dzieciobójstwa jest dziecko. Rozumienie słowa „dziecko” może jednak budzić pewne wątpliwości interpretacyjne. Do którego bowiem momentu mówimy o płodzie, a od którego o dziecku? Obecnie istnieją cztery wykluczające się kryteria umożliwiające ich odróżnienie³². Pierwsze z nich to kryterium położnicze, zgodnie z którym „płód uzyskuje status dziecka z momentem rozpoczęcia się aktu porodu” bądź „momentem rozwarcia ujścia szyjki macicy”^{33, 34}. Jest to najczęściej krytykowane kryterium, gdyż chociażby przedwczesna akcja porodowa może być obecnie powstrzymana, co skutkowałoby zmianą statusu płód–dziecko–płód³⁵. Drugie z nich to kryterium przestrzenne, zgodnie z którym „z dzieckiem mamy do czynienia z momentem jego choćby częściowego odłączenia od ciała matki”³⁶. Problem, który się w tym miejscu rysuje wiąże się z możliwością odłączenia płodu od ciała matki na każdym etapie ciąży. Przecież wydalenie może nastąpić zaraz po zapłodnieniu. Ciężko jednak doszukiwać się w takiej sytuacji istnienia „dziecka”³⁷. Trzecie kryterium to kryterium fizjologiczne, zgodnie z którym „płód rozpoczyna samodzielną egzystencję z chwilą rozpoczęcia oddychania za pomocą własnych płuc”³⁸. Jest to bardzo kontrowersyjne kryterium, gdyż noworodkowi, który urodzi się w stanie niedotlenienia organizmu odebrano by status dziecka. Ostatnie kryterium, najsilniej chroniące dziecko, to kryterium rozwojowe, zgodnie z którym „płód staje się człowiekiem z momentem uzyskania samodzielnego życia poza organizmem matki, opuszczając drogi rodne kobiety przy równoczesnym przerwaniu pępo-

³⁰ J. Brzezińska, Dzieciobójstwo..., s. 277.

³¹ *Ibidem*, s. 277–278.

³² J. Bartoszewski, J. Halaunbrenner, Dzieciobójstwo. Aspekty prawne, medyczne i społeczne, Warszawa 1974, s. 10.

³³ E. Zielińska, Oceny prawnokarne przerwania ciąży. Studium porównawcze, Rozprawy UW, Warszawa 1986, s. 298.

³⁴ W. Grzywo-Dąbrowski, Podręcznik medycyny sądowej, Warszawa 1948, s. 773–776.

³⁵ J. Brzezińska, Dzieciobójstwo..., s. 50–51.

³⁶ *Ibidem*, s. 49.

³⁷ *Ibidem*, s. 51–52.

³⁸ *Ibidem*, s. 50.

winy³⁹. Zgodnie jego treścią ochronie podlega już 6-miesięczny płód, gdyż przy udziale aparatury jest on zdolny do życia poza organizmem matki⁴⁰. Z kolei Marek Mozgawa wskazuje na jeszcze jedno kryterium – psychologiczne, które znacznie wydłuża okres porodu – nawet do 11 dni⁴¹.

W tym kontekście warto przywołać uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2006 r. o sygnaturze I KZP 18/06⁴², która jest krytykowana w doktrynie⁴³. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy wskazuje kryterium położnicze jako jedyne właściwe kryterium do odróżnienia płodu od dziecka.

Znamiona przestępstwa dzieciobójstwa mogą być zrealizowane w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym⁴⁴. Istotne jest spełnienie obydwu przesłanek z art. 149 k.k. A zatem dzieciobójstwo musi być popełnione zarówno w okresie porodu, jak i pod wpływem jego przebiegu. Ważny jest brak wcześniejszego planu zabicia dziecka. Jeśli kobieta ukrywała ciążę, próbowała wywołać poronienie, nie przygotowywała wyprawki na narodziny dziecka, to jego zabójstwo nie nastąpiło pod wpływem porodu i nie można będzie jej czynu zakwalifikować jako realizację znamion z art. 149 k.k.⁴⁵

4. Rodzaje dzieciobójstwa oraz psychiczne uwarunkowania matek zabijających swoje dzieci

Wiedząc zatem jak wyglądają obecne przepisy w Polsce, należy zastanowić się, czym jest dzieciobójstwo – czy jest to po prostu zabicie swojego dziecka w dowolnym wieku?

W literaturze wymienia się trzy nazwy tłumaczone z języka angielskiego na język polski jako dzieciobójstwo, jednak zupełnie od siebie różne. Niestety nie mamy ich polskich odpowiedników. Powinny one zostać wprowadzone, z uwagi na bardzo różną charakterystykę matek zabijających dzieci ze względu na określony typ dzieciobójstwa. Pierwszy

---

³⁹ J. Makarewicz, Kodeks karny z komentarzem, wydanie V, Lwów 1938, s. 515.

⁴⁰ J. Brzezińska, Dzieciobójstwo..., s. 54.

⁴¹ M. Budyn-Kulik, (w:) M. Mozgawa (red.), Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el.2023, art. 149.

⁴² Uchwała SN z dnia 26 października 2006 r., sygn. I KZP 18/06, OSNKW 2006, nr 11, poz. 97.

⁴³ Patrz: A. T. Olszewski, Pojęcie życia człowieka jako przedmiotu ochrony w art. 160 k.k. Glosa do uchwały SN z dnia 26 października 2006 r., sygn. I KZP 18/06, Państwo i Prawo 2007, 5, s. 140–144.

⁴⁴ *Ibidem*, art. 149.

⁴⁵ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 9 sierpnia 2017 r., sygn. II Aka 196/17, LEX nr 2344212.

z nich to *neonaticide*, czyli zabójstwo noworodka do 24 godzin po jego urodzeniu. To właśnie do pojęcia *neonaticide* odnosi się częściowo treść art. 149 k.k. Drugi typ dzieciobójstwa to *infanticide*, czyli zabicie małego dziecka (do 1 roku życia). Ostatni typ to *filicide*, czyli zabicie dziecka przez jego rodzica⁴⁶. Największe ryzyko zabójstwa dziecka występuje podczas jego pierwszego roku życia⁴⁷.

Resnick przedstawił własną klasyfikację dzieciobójstw (*filicide*), w której kryterium jest motywacja sprawcy czynu. W ten sposób wymienił:

- I) zabójstwo altruistyczne – dla „dobra” dziecka, zabójstwo czasami połączone jest z samobójstwem rodziców (tzw. samobójstwo rozszerzone),
- II) zabójstwo psychotyczne – zabójstwo pod wpływem psychozy, halucynacji,
- III) przypadkowe zabójstwo – kiedy rodzic nie miał zamiaru zabić swojego dziecka, jest ono najczęściej związane z przemocą wobec dziecka
- IV) zabójstwo niechcianego dziecka – często dotyczy dzieci nieślubnych i pozamałżeńskich,
- V) zabójstwo jako zemsta małżonka – zabójstwo dziecka w celu ukarania współmałżonka⁴⁸.

W wielu badaniach wykazano, że najczęściej dzieciobójstwa dopuszczają się biologiczne matki dzieci. Matki te różnią się w zależności, czy jest to typ *neonaticide*, czy *filicide*. Matki zabijające noworodki tuż po porodzie są znacznie młodsze od tych zabijających starsze dzieci⁴⁹. Zazwyczaj są niezamężne, nie chcą mieć dziecka, dlatego też często ukrywają ciążę, są zdrowe psychicznie, mają do 25 lat, są niedojrzałe emocjonalnie, często są bezrobotne lub uczące się^{50, 51}. Często są to kobiety zależne finansowo od rodziny lub partnera i wykazują silne zaprzeczanie, które kształtuje ich percepcję ciąży i dziecka^{52,53}. Z kolei kobiety zabijające dzieci starsze niż 1 dzień (*infanticide*) zazwyczaj mają więcej niż 25 lat, często są mężatkami, są dobrze wykształcone⁵⁴. Wśród tych kobiet morderstwo często dokonywane

⁴⁶ T. Porter, H. Gavin, *Infanticide and Neonaticide: A Review of 40 Years of Research Literature on Incidence and Causes, Trauma, Violence & Abuse* 2010, nr11 (3), s. 99.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 100.

⁴⁸ P. Resnick, *Child murdered by parents: a psychiatric review of filicide*, *Am J Psychiatry* 1969, nr 126(3), s. 329.

⁴⁹ S. Pitt i E. Bale, *Neonaticide...*, s. 378.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 378–379.

⁵¹ T. Porter, H. Gavin, *Infanticide...*, s. 100–101.

⁵² J. Heitzman *et al.*, *Infanticide...*, s. 545.

⁵³ S. Pitt, E. Bale, *Neonaticide...*, s. 379.

⁵⁴ T. Porter, H. Gavin, *Infanticide...*, s. 101.

jest jako forma kary wobec współmałżonka (ojca dziecka) lub chęć pozbycia się niechcianego dziecka⁵⁵. W tej grupie kobiet mogą występować choroby psychiczne. Kobietom tym nie towarzyszy tak silne wyparcie, a zabójstwo częściej wiąże się z uczuciem gniewu.

W opracowaniach wielokrotnie wskazuje się na brak dowodów, wskazujących, że sam stan porodu wpływał na zdrową kobietę tak silnie, żeby weszła w „stan psychotyczny”. Przypadki, w których taka sytuacja miała miejsce dotyczyć będą kobiet, które już miały problemy psychiczne lub pewne predyspozycje do ich wystąpienia^{56, 57}. U takich kobiet silnie stresowe i trudne doświadczenie, jakim jest poród, może wywołać objawy psychotyczne, które już przed porodem u tych kobiet były niejako „zapisane”. Są to jednak sytuacje występujące rzadko. Ocenę zamiaru dzieciobójstwa pod wpływem porodu podnosił również Sąd Apelacyjny w Krakowie, który w wyroku z dnia 24 października 2002 r. o sygn. II AKa 256/02⁵⁸ wskazał, iż jest on „wynikiem zespołu czynników psychofizycznych, psychologicznych, fizjologicznych i społecznych, związanych zarówno z porodem, jak i z sytuacją życiową matki”.

5. Podsumowanie

Dzieciobójstwo jest przestępstwem, które towarzyszy ludzkości od zawsze. I choć zmieniało się podejście tak społeczne, jak i prawne do tego zjawiska, to nigdy całkowicie mu nie zaradzimy. Aby zmniejszyć ilość zabijanych dzieci na całym świecie należy zrozumieć motywację rodziców, szczególnie biologicznych matek, która pcha ich ku zabiciu noworodków i małych dzieci. Obecne brzmienie art. 149 k.k. zupełnie powyższej okoliczności nie odzwierciedla.

W doktrynie art. 149 k.k. jest krytykowany zarówno ze względu na jego brzmienie, pomijanie innych aspektów wpływających na rodziców zabijających swoje dzieci, jak i na bezsensowność utrzymywania tej regulacji jako przestępstwa *sui generis*. Należy się zgodzić, że istnienie art. 149 k.k. w obecnej jego formie jest niepotrzebne i wprowadzające w błąd. Zgodnie bowiem z wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu o sygn.

---

⁵⁵ *Ibidem*, s. 101.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 102.

⁵⁷ P. Cooper *et al.*, Nonpsychotic psychiatric disorder after childbirth; a prospective study of prevalence, incidence, course and nature, *British Journal of Psychiatry* 1988, 163, s. 805.

⁵⁸ Wyrok SA w Krakowie z dnia 24 października 2002 r., sygn. II AKa 256/02, KZS 2002, nr 12, poz. 34.

II AKa 196/17 obecna konstrukcja art. 149 k.k. wyklucza wpływ czynników pozapłodowych na matkę. W badaniach próbowano doszukać się zmian stanu psychicznego rodzących kobiet związanego ze spadkiem poziomu hormonów, a także z mechanizmem działania kaskady osi podwzgórze–przysadka–jajniki⁵⁹. Jednak, co najistotniejsze, nadal nie ma żadnych danych naukowych potwierdzających istnienie „specjalnego” stanu wywołanego porodem, który niezależnie od innych czynników psychicznych, będzie skutkowało dzieciobójstwem^{60,61}. Nadto można wskazać zdecydowanie więcej czynników, które mają większe i realne znaczenie w kontekście tego przestępstwa, a które są pomijane w obecnej regulacji, takie jak wstyd, strach przed oceną społeczeństwa i rodziny, trudna sytuacja materialna, relacja przemocowa z partnerem i brak jego wsparcia, doświadczenie przemocy seksualnej w przeszłości czy niedojrzałość emocjonalna.

Przepis art. 149 k.k. znacznie obniża prawnokarną ochronę dziecka na co nie można wyrazić zgody. Przepis ten w obecnym jego brzmieniu powinien zatem zostać usunięty, a przypadki zabicia noworodka powinny być rozpatrywane w ramach art. 148 § 1 lub § 4 k.k., czyli przestępstwa zabójstwa. Jednocześnie, w zależności od konkretnej sprawy, można skorzystać z nadzwyczajnego złagodzenia kary orzeczonej na podstawie art. 31 § 2 k.k. zgodnie z treścią którego „jeżeli w czasie popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary”. W tym samym artykule w § 1 wskazuje się na takie aspekty jak: choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe oraz inne zakłócenia czynności psychicznych, których stwierdzenie całkowicie wyłącza winę sprawcy. Zatem jest możliwość, aby ewentualne niezwykle i wyjątkowe stany patologiczne, które wystąpią podczas porodu, oceniać z punktu widzenia ostatniej z wymienionych kategorii. Podkreślić jednak należy, iż zakładanie, iż poród może mieć kryminogenny wpływ na zdrową fizycznie i psychicznie kobietę jest błędny.

Prawdziwe zrozumienie zjawiska dzieciobójstwa może również znaleźć odbicie w dokonaniu całkowitej zmiany treści art. 149 k.k. poprzez wskazanie czynników społecznych i ekonomicznych, jako rzeczywistego powodu zabójstwa noworodków. Zrozumienie kompleksowości zjawiska

⁵⁹ M. Spinelli, A systematic Investigation of 16 Cases of Neonaticide, AM J Psychiatry 2001, nr 158, s. 812.

⁶⁰ J. Brzezińska, Dzieciobójstwo..., s. 193–194, nr 259.

⁶¹ J. Heitzman *et al.*, Infanticide..., s. 543.

i wprowadzenie działań prewencyjnych zdecydowanie może pomóc w ograniczeniu skali dzieciobójstwa, której nawet dokładnie nie znamy, przy czym nie budzi wątpliwości, że podawane statystyki są zaniżone ze względu na ograniczoną i utrudnioną wykrywalność tych przestępstw.

Kompleksowa edukacja seksualna w szkołach, pomoc psychologiczna kobietom zarówno przed, jak i po porodzie (szczególnie w sytuacji silnego dystresu), edukacja kobiet w kontekście możliwości oddania dziecka, organizacja okien życia w każdym mieście połączona z zakazem nagłaśniania faktu umieszczenia w nim dziecka w mediach, walka z przemocą domową, która może skutkować „przypadkową” śmiercią dzieci, wpłynęłyby na spadek dzieciobójstw, zarówno typu *neonaticide*, jak i *infanticide* popełnionych z motywacji niechcianego dziecka, jak również zabójstw psychotycznych, z uwagi na ich prewencyjne działanie.

Bibliografia

1. Bartoszewski J., Halaunbrenner J., Dzieciobójstwo. Aspekty prawne, medyczne i społeczne, Warszawa 1974.
2. Boduszyński S., O zabójstwie: ze strony teorii i prawodawstw obowiązujących, Warszawa 1871.
3. Brzezińska J., Dzieciobójstwo. Aspekty prawne i etyczne, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
4. Budyn-Kulik M., (w:) Mozgawa M. (red.), Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2023, art. 149.
5. Chwiałkowski D., Gałęska-Śliwka A., Przestępstwo dzieciobójstwa na tle przesłanki „wpływ przebiegu porodu”, Prokuratura i Prawo 2021, nr 12, s. 5–33.
6. Cooper P., Cambell E., Day A., Kennerely H., Bond A., Nonpsychotic psychiatric disorder after childbirth; a prospective study of prevalence, incidence, course and nature, British Journal of Psychiatry 1988, nr 163, s. 799–806.
7. Feen R. H., The Historical Dimensions of Infanticide and Abortion: The Experience of Classical Greece, The Linacre Quarterly, Vol. 51 (3), s. 248–254.
8. Grzywo-Dąbrowski W., Podręcznik medycyny sądowej, Warszawa 1948, s. 773–776.
9. Heitzman J., Ruzikowska A., Tarczyńska K., Waszkiewicz E., Pilszyk A., Infanticide or murder in a forensic psychiatric assessment – a case study. 5-fold infanticide – the search of psychopathology, Psychiatria Polska 2013, nr 67 (3), s. 541–557.

10. Makarewicz J., Kodeks karny z komentarzem, wydanie V, Lwów 1938.
11. Marek A., Prawo karne, Warszawa 2007.
12. Pitt S. E., Bale E. M., Neonaticide, Infanticide and Filicide: A Review of the Literature, Bull Am Acad Psychiatry Law 1995, nr 23 (3), s. 375–386.
13. Porter T., Gavin H., Infanticide and Neonaticide: A Review of 40 Years of Research Literature on Incidence and Causes, Trauma, Violence & Abuse 2010, nr 11(3), s. 99–112.
14. Resnick P. J., Child murdered by parents: a psychiatric review of filicide, Am J Psychiatry 1969, nr 126(3), s. 325–334.
15. Spinelli M. G., A systematic Investigation of 16 Cases of Neonaticide, AM J Psychiatry 2001, nr 158, s. 811–813.
16. Tarnawski M., Zabójstwa uprzywilejowane w ujęciu polskiego prawa karnego, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1981.
17. Wilk J., „Przeprowadzanie przez ogień” – ofiary z dzieci w czasach Starego Testamentu, Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2011, nr 44, s. 5–15.
18. Zdrójkowski Z., „Praktyka kryminalna” Jakuba Czechowicza: jej źródła i system na tle rozwoju współczesnego prawa karnego zachodniej Europy, Toruń 1949.
19. Zielińska E., Oceny prawnokarne przerwania ciąży. Studium porównawcze, Rozprawy UW, Warszawa 1986.

Neonaticide, infanticide, filicide: legal and psychological perspective

Abstract

Accompanying humans since the inception of mankind, neonaticide, infanticide, and filicide are by no means new phenomena. Legal evaluations and regulatory frameworks have been changing with developments in society. Reflected in the content of the provision of Article 149 of the Penal Code, a current problem with a legal construct of Article 149, as well as with comprehensive understanding of motivations of women killing their children is, therefore, all the more surprising.

This paper looks at neonaticide, infanticide, and filicide from a legal and psychological perspective, and gives reasons why Article 149 should be amended or removed from the Penal Code.

Key words

Filicide, neonaticide, infanticide, mother, impact of childbirth.